

Syntolkning som multimodal medierande aktivitet¹

Jana Holsanova

Abstract

Audio description (AD) offers people with visual impairments and blindness a richer and more detailed understanding and experience of film, theatre and other events by describing what is seen but not heard (Holsanova 2016b, 2020a). With the analysis of audio described film scenes, I will illustrate that AD is a complex meaning-making activity that cannot be limited to only replacing the visual part with a verbal part. Audio describers are aware of the interplay between the different modes of expression, create content links and take into account the meaning of the film sounds, music and dialogue when deciding what needs to be described from the visual scene, how it should be described and when. The goal of AD is to complement what is missing in the multimodal interplay in order to achieve a comparable understanding and experience of the non-sighted audience (Reviere 2017). Audio describers are thus engaged in a complex multimodal mediating activity (Braun 2007, Holsanova 2020a, 2021).

Keywords: audio description of film, visual impairment and blindness, multimodal interplay, meaning-making, mediating activity

Vad är syntolkning?

Syntolkning erbjuder personer med synnedsättning och blindhet en rikare och mer detaljerad förståelse och upplevelse av film, teater och andra evenemang genom att beskriva det som syns men inte hörs (Holsanova 2016b, 2020a). För att åstadkomma en effektiv syntolkning måste syntolken välja ut relevant information från den visuella scenen (miljö, objekt, händelser, människor, deras utseende, ålder, ansiktsuttryck, gester, kroppsrörelser och aktiviteter som de är involverade i) och uttrycka denna in-

¹ Jag tillägnar artikeln min kollega och vän Cecilia Wadensjö som tillsammans med mig under flera år organiserat seminariedagar i syntolkning för en rad deltagare – forskare, professionella syntolkare, utbildare inom syntolkning och synskadade och blinda användare – med målet att utveckla kunskap såväl om syntolkning som syntolkningspraktiker (Holsanova & Wadensjö 2016).

formation språkligt med hjälp av målande beskrivningar på ett sätt som tillgodoser behoven hos den blinda och synskadade publiken (Holsanova 2016a,b). Syntolkens beskrivningar aktiverar inre bilder och föreställningar hos användare och gör det lättare att förstå och leva sig in i vad som händer (Johansson 2016, Holsanova, Johansson & Lyberg-Åhlander 2020).

Syntolkning handlar både om att förmedla *innehållet* så att personer med synnedsättning inte missar viktig information som bara är synlig och att förmedla *upplevelsen* genom att framkalla inre bilder och känslor hos målgruppen. I sin medierande roll måste syntolkar å ena sidan respektera det kommunikativa syftet med filmen som producenten avsett och översätta budskapet på ett adekvat sätt, å andra sidan måste de tillgodose de kommunikativa behoven hos användare (Reviere 2017 s. 34).

Syntolkar står inför en rad utmaningar. En mycket viktig princip är att de inte pratar sönder dialogen utan helst gör sina beskrivningar i pauserna, vilket medför tidspress (Remael et al. 2014). I många fall måste syntolkningen tidskoordineras med det som hörs från filmjuden och replikerna. En annan utmaning består i att bilder är mycket informationsrika och tillåter tolkning på olika nivåer (Holsanova 2020a). Syntolken kan alltså inte beskriva allt som syns utan måste fatta beslut om vad som behöver beskrivas och vad som är relevant för den fortsatta handlingen. Syntolkar måste därmed prioritera information och överväga noga vad de ska inkludera för att uppnå en effektiv syntolkning som inte belastar användare kognitivt. Syntolken brottas med andra ord hela tiden med frågan VAD som ska syntolkas, HUR det ska syntolkas, och NÄR det ska syntolkas (Holsanova 2016a, 2022).

Enligt Roman Jakobsons taxonomi har syntolkning kallats för *intermodal översättning* eftersom syntolken överför innehåll mellan två tecken-system: från bild till ord (Jakobson 1959). Syntolkning har vidare karakteriserats som *partiell översättning* eftersom den endast översätter delar av filmen (dvs. bilderna), medan andra delar (dvs. ljud, musik och dialoger) är tillgängliga för publiken i sin ursprungliga form (Reviere 2017). Jämfört med språktolkning är alltså resultatet av syntolkningsprocessen inte en fristående produkt utan syntolkningen tas emot och bearbetas av användare tillsammans med dialogen och de övriga ljuden från originalfilmen. Syntolkning har också definierats som en komplex *språklig-kognitiv och intermodal medierande aktivitet* där kreativa processer under produktion och reception sammanfaller (Braun 2007).

Vi vet fortfarande väldigt lite om hur människor bearbetar och förstår multimodala texter i ett specifikt sammanhang och det processuella produktionsperspektivet saknas (Braun 2007, Holsanova 2014b, 2022). Med analysen av syntolkade filmscener vill jag illustrera att syntolkning handlar om en komplex, meningsskapande process som inte låter sig begränsas

till att syntolken enbart ersätter den visuella delen med en verbal del utan innebär att syntolken engageras i multimodal medierande aktivitet.

Syntolkning som komplex meningsskapande process

Det multimodala samspelet

När vi interagerar med andra människor och omgivningen mobiliserar vi ett stort antal multimodala resurser (gester, blickar, mimik, kroppsställningar, rörelser, prosodi) och organiserar dem på ett dynamiskt sätt (Mondada 2014). Geiger Poignant & Wadensjö (2020) visar hur prosodi, kroppsställning och gester är kopplade till talet och till varandra i tolkförmedlade samtal. Författarna understryker att dessa beståndsdelar är inbördes relaterade, vare sig de beledsagar, förstärker, motsäger eller på annat sätt interagerar med varandra. Tillsammans bildar dessa verbala, para-verbala och icke-verbala delar en uttrycksenhet som gestforskaren Adam Kendon (2000) kallar för *embodied human expression*. Mondada (2014) talar i kontexten av samtalsanalys om *komplexa multimodala gestalter* och Holsanova (2017) i syntolkningssammanhang om *komplexa multimodala kluster*. I sociosemiotik talar forskare om komplexa multimodala texter som innehåller olika resurser eller uttrycksmodaliteter (skrivet och talat språk, bilder, rörliga bilder, grafik, gester, ljud, musik) som samspekar och erbjuder en potential för meningsskapande (Kress & Van Leeuwen 2006[1996])².

Vi ska titta närmare på film. Film som komplex multimodal text är ett organiserat arrangemang av olika kommunikativa resurser som har skapats för att berätta en historia och uppnå en viss kommunikativ effekt. Dessa resurser är tidskoordinerade och samspekar innehållsligt. Var och en av resurserna har en viss betydelse och relativ vikt i den övergripande innebörden av den komplexa texten. Enligt Zabalbescoa (2008 s. 26–29) består en filmisk text av olika konfigurationer av fyra grundläggande semiotiska

² Holsanova (2022:73) definierar meningsskapande på följande sätt: “Meaning-making in a complex multimodal text is an interactive meeting between the recipient, the multimodal message and the situational context. All of these three aspects modulate the process of meaning-making. First, the contents of the complex multimodal text expressed through the interplay of various resources serve as a starting for the process of meaning-making. Second, personal characteristics of the recipients modulate perception and interpretation of a complex multimodal text. Recipients play an active role and co-create its meaning. Inter-individual differences arise thanks to variety of the recipients’ background, interests, previous knowledge, expectations, domain knowledge or expertise, emotions and attitudes. Third, the context in which the complex multimodal text is displayed, perceived and interpreted plays an important role for meaning-making.”

lägen: (1) *visuellt – icke-verbalt* (t.ex. bilder av objekt, miljöer, karaktärer, deras blickar, gester, mimik och kroppsrörelser), (2) *visuellt – verbalt* (t.ex. text på skärmen), (3) *auditivt – verbalt* (t.ex. dialog) och (4) *auditivt – icke-verbalt* (t.ex. musik och ljudeffekter). Publiken skapar mening på basis av samspelet mellan de visuella, verbala och akustiska uttrycksmedlen, i en viss kontext, med hjälp av sina tidigare förkunskaper, förväntningar och associationer (Bucher 2017, Holsanova 2008, 2014, Wildfeuer 2012).

Dekonstruktion och rekonstruktion av det multimodala samspelet

Vi har konstaterat att de kommunikativa resurserna är orkestrerade på ett bestämt sätt och samspelar innehållsligt. För att kunna tillgängliggöra filmen måste syntolken utifrån det multimodala samspelet granska vilken information som förmedlas av ljuden, musiken och dialogerna (och kan uppfattas av den icke-seende publiken) och vilken information som endast uttrycks visuellt (och således inte kan uppfattas av den icke-seende publiken). Syntolken måste även skapa relevanta innehållsliga länkar mellan syntolkningen, filmljuden och dialogen så att publiken ska kunna rekonstruera berättelsen korrekt och effektivt (Remael & Reviers 2015, Reviers 2017). I sin roll som producent måste syntolken alltså först analysera och dekonstruera det multimodala samspelet genom att ställa en rad frågor, t.ex.: Vad förmedlar dialogen? Vad förmedlar ljuden och musiken? I vilken relation står innehållet i bilden, ljuden, musiken och dialogerna? Finns det tillräckligt tydliga ledtrådar i de andra spåren (utöver det visuella) eller spelar visuella ledtrådar en avgörande roll? Vilken information uttrycks enbart visuellt? Vilken del av denna visuella information är relevant och måste förmedlas? Vad är viktigt att veta för fortsatt utveckling av handlingen? Vad måste sägas explicit och vad kan förbli implicit? Vilka ljud kan inte förstås från sammanhanget och måste förklaras? På basis av den bedömningen väljer syntolken relevant visuell information, verbaliserar den och integrerar denna syntolkning med innehållet i de andra modaliteterna.

Syntolken måste använda en holistisk ansats och dekonstruera det multimodala samspelet (Braun 2007, 2008, Vercauteren 2014, Holsanova 2022). ”In the overall flow of visual, verbal and auditory input, the audio describer needs to identify relevant cues and assess their contributions, i.e. evaluate them in terms of their relative weight (decisive, reinforcing, confirming, complementary, contradictory, etc.) and reliability at the point of occurrence.” (Braun 2007 s. 369). I nästa steg kompletterar syntolken det som saknas i det multimodala samspelet och kopplar ihop de olika led-

trådarna för att möjliggöra en jämförbar förståelse och upplevelse hos den icke-seende publiken (Reviere 2017). Slutligen tas den syntolkade filmen emot av den icke-seende publiken som rekonstruerar berättelsen på basis av syntolkningen, filmlyden och dialogerna.

Multimodal medierande aktivitet

Vi ska titta närmare på hur syntolken skapar förståelse och inlevelse hos personer med synnedbrott och blindhet. Meningsskapande i kontext illustreras med syntolkade filmscener från dramakomedin *Hur många kramar finns det i världen?* (2013)³. För att kunna följa samspelet mellan alla olika innehållsspåren och syntolkningen har jag utformat en multimodal transkription som visar de olika visuella och auditiva innehållsspåren. Längst till vänster finns ett videospår som representeras av en stillbild från filmen. Audiospåret innehåller beskrivning av de bakgrundsljud som hörs. Längre till höger syns dialogen och repliker försedda med karaktärernas namn. Längst till höger finns syntolkning som formuleras i pauserna⁴.

Avsnitt 1

I början av scenen i det första avsnittet (32 minuter in i filmen) hörs harmonisk rytmisk musik som beledsagar karaktärernas aktivitet och en ackompanjerande visslande melodi som målar upp stämningen. Vid några tillfällen hörs flåsande ljud. Uppmärksamheten styrs mot den visuella händelsen, ingen replik förekommer. Syntolken inleder med en kort introduktion som fångar in miljö, väder, årstid, karaktärer, deras kläder och aktivitet och som ramar in berättelsen: *De cyklar mot affären. Det är en varm sommar dag. Max är klädd i läderkavaj, Hanna har bara en tunn klänning – och hjälm förstås.* Syntolken skapar dessutom koppling till innehållet i det auditiva spåret och specificerar vems flåsande ljud som hörs: *Max är andfådd.* Denna beskrivning är i sin tur knuten till Max nästa replik: *Måste du cykla så fort?* För att kunna förstå varför Max (med irritation i rösten) ställer frågan *Vad är det nu då?* behövs återigen en viss kontext. Den seende publiken kan dra slutsatser från karaktärernas icke-verbala beteende som syns men den blinda publiken behöver en tydlig

³ Fotografen Max bor i New York och är framgångsrik men bitter och ensam. En dag får han ett samtal från sin barndomsvän Peter som vill att Max ska hjälpa honom med en film. Han tackar ja, åker till Sverige och träffar bl.a. Hanna.

⁴ Syntolkningen producerades av Maria Salmson och evaluerades i en receptionsstudie (Holsanova et al. 2015).

	32:55 Flåsande Cykeltrampande Rytmskt ljud	De cyklar mot affären. Det är en varm sensommar dag. Max är klädd i läderkavaj, Hanna har bara en tunn klänning - och hjälm, förstås. Max är andfädd.
	Rytmsk visslande melodi cykeltrampande Flåsande	MAX: Måste du cykla så fort? HANNA: Du är gnällig. HANNA: Du stinker sprit.
	Rytmsk visslande melodi Flåsande	Han kommer på efterkälken. Hon kastar en blick på honom.
	Rytmsk visslande melodi Instrumentalmusik	MAX: Vad är det nu, då? HANNA: Senaste modet i New York, eller? MAX: Är det fel på mina kläder också?
	visslande melodi 33:30	HANNA: Det är ju sommar! Har du inte märkt det? Då kan man klä sig lite tunt. Man kan njuta lite av sommaren. Du ser ut som du sovit på nattklubb det senaste året. MAX: Och du har hjälm!

ledtråd. Syntolken skapar ledtråden genom att beskriva Hannas blickbetende i pausen mellan replikerna: *Han kommer på efterkälken. Hon kastar en blick på honom.* Och just denna blick får Max att reagera. Hannas kommentarer om Max kläder som följer är tätt kopplade till det visuella innehållet som den seende publiken kontinuerligt kan följa. Den blinda publiken har förhoppningsvis skapat sig en bild av karaktärernas klädsel med hjälp av den initiala beskrivningen och kan sedan aktivera den i samband med Hannas och Max repliker: Hanna: *Senaste modet i New York, eller?* Max: *Är det fel på mina kläder också?* Hannas reaktion och attityd blir tydlig från hennes ansiktsuttryck i filmens visuella spår. Den blinda publiken behöver dock återigen en explicit ledtråd: *Ett syrligt leende.* Hannas åsikter specificeras sedan språkligt i hennes följande replik: *Det är ju sommar! Har du inte märkt det? Då kan man klä sig lite tunt. Man kan njuta lite av sommaren. Du ser ut som du sovit på nattklubb det senaste året.* Max svarar *Och du har hjälm!* Hjälmen har introducerats tidigt i den inledande syntolkningen. Kunskap om den behövs för att Max sarkastiska replik ska kunna tolkas på adekvat sätt.

Avsnitt 2

00:33:40
visslande melodi
rytmisk instrumentell
musik
cykelljud när cykeln
parkeras i cykelstället

00:34:05
dovt ljud i kollision
med något föremål
skrammel när cykeln
väller omkull

00:34:02:07
fnissande

00:34:24:14
cykelljud när cykeln
parkeras i cykelstället

00:34:32:24
vinden blåser
måsar

34:30

HANNA: Nämen
bromsa! Gud!

MAX: Det är faktiskt
ingen broms på den här
jäveln.
HANNA: Va? Finns det
väl visst det.

Hanna parkerar i
cykelstället på bryggan
utanför affären som
ligger vid vattnet.

Solen glittrar i vågorna.

Max kör på en hink och
är nära att hamna i sjön

Max reser upp cykeln,
som välte

Fniss från
uteserveringen på
bryggan. Den är full av
folk, som tittar på dem.

Max ser sur ut och
parkerar sin cykel
bredvid Hannas

Innehållet i avsnitt 2 bärs främst av det visuella spåret i kombination med filmljuden. Bara några få repliker förekommer. Det melodiska visslandet fortsätter men avbröts av ett dovt ljud som signalerar en kollision, av krasch och skrammel från en vältande cykel och av Hannas utrop Nämen bromsa! Gud! Utan beskrivning av situationen, karaktärernas icke-verbala beteende och förklaring av ljuden hade den blinda publiken inte kunnat förstå vad som händer. Syntolkningen tajmas och formuleras i pauserna i samspel med ljuden som hörs: *Hanna parkerar i cykelstället på bryggan utanför affären som ligger vid vattnet. Max reser upp cykeln som välte. Max kör på en hink och är nära att hamna i sjön. Max ser sur ut och parkerar sin cykel bredvid Hannas.* Genom en tidsanpassad beskrivning skapar syntolken relevanta innehållsliga länkar mellan syntolkningen, filmljuden och dialogen och bidrar till tolkningen av det dramatiska förloppet. Slutligen hinner syntolken även lägga till en kort miljöbeskrivning: *Solen glittrar i vågorna* och förklara från vem de fnissande ljuden kommer: *Fniss från uteserveringen på bryggan. Den är full av folk som tittar på dem.*

Avsnitt 3

34:40
måsar

HANNA: Ska du sätta dig ner, då?

Hon ser sig om och pekar på en bänk på bryggan

HANNA: Sätt dig där. Kom!

Flåsande

De går mot bänken och hon tittar bekymrat på honom, medan han flåsande torkar sig i pannan.

Harklande Utandning

Han visar artigt på bänken.

MAX: Varsågod.
HANNA: Ja. Tack.

fågelkvitter, måsar

De slår sig ner bredvid varandra. Hanna är bekymrad och tankfull. Hon sneglar då och då på Max

Flygplansljud
35:00

I avsnitt 3 förekommer bara några få korta repliker. Från det auditiva spåret i filmen hörs dels bakgrundsljud som ger ledtrådar till utomhusmiljön vid vattnet och stämningen (måsar, flygplan, fågelkvitter), dels utandningsljud, flåsande och harklande ljud som hänger ihop med karaktärernas aktiviteter. Hanna använder demonstrativt pronomen *där* (*Ska du sätta dig ner, då? ... Sätt dig där. Kom!*) i kombination med en pekande gest som syns i det visuella spåret. Medan den seende publiken kan tolka det vaga innehållet i repliken genom att komplettera den med visuell information från filmen, måste syntolken skapa en explicit koppling mellan Hannas verbala yttrande och hennes icke-verbala beteende och förtydliga referenten som pronomenet och den indexikala gesten hänvisar till: *Hon ser sig om och pekar på en bänk på bryggan*. Samma typ av länk skapas av syntolken även mellan Max' replik *Varsågod* och hans pekande gest: *Han visar artigt på bänken*. Innehållsliga länkar omfattar även förklaring av ljud som inte är uppenbara och som måste kompletteras med information om vem gör vad eller vad som förorsakat ljuden: Syntolken identifierar Max som den som flåsar och harklar sig och beskriver samtidigt Hannas känslor: *De går mot bänken och hon tittar bekymrat på honom, medan han flåsande torkar sig i pannan*. Det är viktigt att filmpubliken får kunskap om karaktärernas mentala tillstånd, övertygelser, önskingar och mål som förklarar karaktärernas handlingar (Palmer & Salway 2015).

Därför behöver även karaktärernas icke-verbala beteende syntolkas: *De slår sig ner bredvid varandra. Hanna är bekymrad och tankfull. Hon sneglar då och då på Max.* Tack vare syntolkningen kan personer med synnedsättning och blindhet leva sig in i vad som händer och samma kommunikativa effekt kan uppnås (Holsanova 2016a,b).

Avsnitt 4

MAX: Ja, ja. Den stora kärleken. Den tror jag är mer av en dröm, en illusion, kanske.

fågelkvitter

HANNA: Det tror inte jag. Jag tror på den stora kärleken.

Max tittar på henne, men vänder bort blicken.

måsar

Nu ler hon lite och stryker ömt en hårslinga ur hans panna

HANNA: Förlåt ...

...och blir lite generad.

Sista avsnittet inleds med en dialog mellan Max och Hanna om *den stora kärleken*. Den seende publiken kan följa Max och Hanna i närbild. Det som karaktärerna uttrycker genom sina blickar, gester, kroppsrörelser och ansiktsuttryck säger mycket om deras inre liv och relationer och ska aktivt tolkas av publiken, tillsammans med replikerna: *Max tittar på henne, men vänder bort blicken. Nu ler hon lite och stryker ömt en hårslinga ur hans panna.* Utan syntolkning hade den blinda publiken inte förstått varför Hannas säger: *Förlåt*. Syntolkens följande tillägg tycks förtydliga Hannas känslor ytterligare: *...och blir lite generad*. Men i detta fallet uppstår frågan om det alltid behövs en explicit beskrivning av känslor och sinnesstämningar eller om de hörs på karaktärernas röster. Det viktiga är att personer med synnedsättning och blindhet får tillgång till ledtrådar för att själva kunna skapa mening i kontext, utifrån syntolkningen och andra uttrycksmöjligheter från originalfilmen.

Slutsatser

Med analysen av några syntolkade filmsscener ville jag illustrera att syntolkning handlar om en komplex, meningsskapande process som inte låter sig begränsas till att syntolken enbart ersätter den visuella delen med en

verbal del. Syntolkar måste vara medvetna om samspelet mellan de olika uttrycksmodaliteterna i originaltexten och måste ta hänsyn till innebörden i film ljuden, musiken och dialogen när de bestämmer vad som behöver beskrivas, hur och när. De måste engageras i en multimodal medierande aktivitet (Braun 2007, 2008, Holsanova 2020) och komplettera det som saknas i det multimodala samspelet för att uppnå en jämförbar förståelse och upplevelse hos den icke-seende publiken (Reviere 2017).

Det finns ett stort behov av empirisk forskning om syntolkningsprocessen. Vi behöver få svar på en rad frågor: Vilka aktiviteter är syntolkar involverade i under bearbetning av den ursprungliga multimodala texten? Hur tolkar de budskapet? Hur förstår syntolkar betydelsen av verbala, visuella och auditiva resurser och deras samspel? Hur utvärderar syntolkar det semantiska värdet av de enskilda resurserna för att särskilja rollen av de visuella ledtrådarna och bestämma vad de ska beskriva (Braun 2007)? Hur avgör syntolkar om visuell information förmedlas av andra uttrycksmedel? Hur bestämmer de vilken visuell information som är relevant och måste prioriteras? Hur bedömer de hur mycket information som behövs? Hur väljer syntolkar lämpliga språkliga medel för att beskriva det visuella innehållet? Hur kopplar de ihop de olika uttrycksmodaliteterna med hjälp av innehållsliga länkar? Hur bestämmer de vilken information som måste nämnas explicit och vilken som kan behållas implicit eftersom den är lätt att härleda?

Framtida forskning bör kartlägga dynamiken i multimodalt meningsskapande, belysa urvals- och beslutsprocesser och testa olika lösningar för att hitta optimala strategier för produktion av syntolkning. Även reception av syntolkning måste undersökas (Holsanova et al 2020, Holsanova 2022). Resultaten av dessa studier kan även bidra till att belysa generella processer av multimodalt meningskapande (Holsanova 2020b).

Referenser

- Braun, Sabine, 2007: Audiodescription from a discourse perspective: a socially relevant framework for research and training. *Linguistica Antverpiensia NS6*. S. 357–369.
- Braun, Sabine, 2008: Audio Description Research: State of the Art and Beyond. *Translation Studies in the New Millennium* 6. S. 14–30.
- Bucher, Hans-Jürgen, 2017: Understanding multimodal meaning-making: Theories of multimodality in the light of reception studies. I: Ognyan Seizov & Janina Wildfeuer (red.), 2017: *New studies in multimodality: Conceptual and methodological elaborations*. London/New York: Bloomsbury. S. 91–123.

- Geiger Poignant, Elisabeth & Wadensjö, Cecilia, 2020: To Re-present a Nobel Prize Winner. Interpreting a Public Literary Conversation. *Multimodal communication* 9 (1). DOI: 10.1515/mc-2019-0005.
- Holsanova, Jana, 2022: Cognitive Perspective on Audio Description: Production and Reception Processes. Chapter 4. In C. Taylor & E. Perego (eds): *The Routledge Handbook of Audio Description*. Taylor & Francis. S. 57–77.
- Holsanova, Jana, 2021: Audio Description of Art: The Role of Mental Imagery and Embodiment. *Lund University Cognitive Studies*, 181.
- Holsanova, Jana, 2020b: Uncovering Scientific and Multimodal Literacy through Audio Descriptions. *Journal of Visual Literacy*. <http://dx.doi.org/10.1080/1051144X.2020.1826219>
- Holsanova, Jana, 2020a: Att beskriva det som syns men inte hörs: Om syntolkning. *HumaNetten* 44 (2020). S. 125–146.
- Holsanova, Jana, 2017: Syntolkning, forskning och praktik. Presentation av antologin om syntolkning med fokus på syntolkning av mimik, gester och kroppsrörelser. SRF konferens om syntolkning. Stockholm 2017. <http://radio.srf.nu/arkiv/2017/syntolk/02.html>
- Holsanova, Jana, 2016b: Cognitive approach to audio description. I: Matamala, Anna & Orero, Pilar (red.): *Researching audio description: New approaches*. London: Palgrave Macmillan. S. 49–73.
- Holsanova, Jana, 2016a: Kognitiva och kommunikativa aspekter av syntolkning. I: Holsanova, Jana, Wadensjö, Cecilia & Andrén, Mats (red.): *Syntolkning – forskning och praktik*. Lund University Cognitive Studies 166/Myndigheten för tillgängliga medier, rapport nr. 4. S. 17–27.
- Holsanova, Jana, 2014a: Reception of multimodality: Applying eye tracking methodology in multimodal research. I: Carey Jewitt (red.): *Routledge Handbook of Multimodal Analysis*. Second edition. London: Routledge. S. 285–296.
- Holsanova, Jana, 2014b: In the eye of the beholder: Visual communication from a recipient perspective. In: David Machin (Ed.): *Visual Communication*. *Handbooks of Communication Science [HoCS]*. Chapter 14. S. 331–355. De Gruyter.
- Holsanova, Jana, Hildén, Anita, Salmson, Maria, & Kesen Tundell, Veronika, 2015: Syntolkning och uppläst text. En studie om hur användarna vill ha det med riktlinjer för audiovisuella medier. Stockholm: Tundell & Salmson.
- Holsanova, Jana Johansson, Roger & Lyberg-Åhlander, Viveka, 2020: How the blind audiences receive and experience audio descriptions of visual events – a project presentation. Book of extended abstracts. 3rd Swiss Conference on Barrier-free Communication. S. 39–41.
- Holsanova, Jana & Wadensjö, Cecilia, 2016: Syntolkning – forskning, tankar och visioner. I: Holsanova, Jana, Wadensjö, Cecilia & Andrén, Mats (red.): *Syntolkning – forskning och praktik*. Lund University Cognitive Studies 166/Myndigheten för tillgängliga medier, rapport nr. 4. S. 13–15.

- Jakobson, Roman, 1959: On linguistic aspects of translation. I: R. Brower (red.): On translation. Cambridge, MA: Harvard University Press. S. 232–239.
- Kress, Gunther & van Leeuwen, Theo, 2006[1996]: Reading images: The grammar of visual design. London: Routledge.
- Mondada, Lorenza, 2014: The local constitution of multimodal resources for social interaction. *Journal of Pragmatics* 65 (2014). S. 137–156.
- Palmer, Alan & Salway, Andrew, 2015: Audio description on the Thought-Action Continuum. June 2015. *Style* 49(2):126. DOI: 10.5325/style.49.2.0126
- Remael, Aline & Reviers, Nina, 2015: Recreating multimodal cohesion in audio-description: The case of audio-subtitling in Dutch multilingual films. *New Voices in Translation Studies* 13. S. 50–78.
- Reviers, Nina, 2017: Audio Description in Dutch. A corpus-based study into the linguistic features of a new, multimodal text type. [PhD thesis]. University of Antwerp.
- Wildfeuer, Janina, 2012: More than words. Semantic continuity in moving images. *Image & Narrative*, 13(4). S. 181–203.
- Zabalbeascoa, Patrick, 2008: The nature of the audiovisual text and its parameters. I: Jorge Díaz Cintas (red.): *The didactics of audiovisual translation*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. S. 21–37.